

Denizcilik

EYLÜL - EKİM 2012 | İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR | ISSN 1308-8629

dergisi

SAYI
60
9

Emniyet ve Güvenlik Sözcükleri

Daha Güvenli Filikalar İçin FPD Kullanımı

Okyanusta Buluşma

1927 Mavnacılar Grevi

Atatürk'ün Kaptanı Mehmet Sait Özege

Bu sayıda dosya konumuz:

Türk Limanları ve Liman İşletmeciliği



Emniyet ve Güvenlik Sözcükleri Üzerine Bir Çalışma



Doç. Dr. Selçuk NAS
DEÜ Denizcilik Fakültesi
Deniz Ulaştırma İşletme
Mühendisliği Bölümü
Seyir Anabilim Dalı Başkanı

“Emniyet” ve “Güvenlik” sözcüklerinin anlamları arasında fark var mıdır? Sözcükler eş anlamlı mıdır? Bu sorular dil bilimcilere sorulduğu zaman, aralarında bir farkın olmadığı belirtilmektedir. Türk Dil Kurumu’nun (TDK) internet sitesinde sorulama yapıldığı zaman, sözcüklerin eş anlamlı olduğu görülmektedir. Fakat günlük konuşma dilimizde, bazen emniyet sözcüğünü bazen de güvenlik sözcüğünün tercih edildiği görülmektedir. Bu kullanımda tercihin bilinçli olarak yapıp yapılmadığı bir araştırma konusudur. Bunun ya-

nında toplumun sözcükler üzerine yüklediği anlamların bazen farklılar taşıdığı, bazen de ortak tercihler yapıldığı gözlemlenmektedir. Günümüz deniz ve hava ulaştırmasında “emniyet” (safety) ve “güvenlik” (security) sözcüklerinin üzerine yüklenen anlamlar net olarak birbirlerinden ayrılmaya çalışılmaktadır. Bunun nedeni, deniz ve hava ulaştırma sektörlerindeki uluslararası hukuksal düzenlemeler ve İngilizce dilinin bu iki sektörde yaygın olarak kullanılması gösterilebilir. Emniyet ve güvenlik sözcüklerinin anlamları birçok sözlükten tarandı-

ğında en anlamlı, net ve basit tanımının, tehlikeden uzak durma, tehlikeye karşı tedbir alma anlamında kullanıldığı görülmektedir.

Güvenlik sözcüğü kök olarak "güven" sözcüğünden türetildiği ifade edilmektedir. Şimşek (2010), güvenlik sözcüğünün türetilmesi ile ilgili olarak, "güvenmek" fiilinin kökünün (güven) isim kökü olarak kabul edildiği, daha sonra da o köke isim yapma eki olan "lik" takısının getirilerek türetildiğini ifade etmektedir. Yani, güvenlik sözcüğünün kökünün "güven" den geldiği ifade edilmektedir. Güvenlik sözcüğün anlamı TDK'na göre; "Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumunu" ifade etmektedir. Ayrıca "asayiş" sözcüğünün de güvenlik sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir.

Emniyet sözcüğünün kökeninin ise Arapça olduğu ve Arapçadaki "emn" ve "emanet" (Bulut, 2002) sözcüklerinden gelmekte olduğu ifade edilirken, zaman içerisinde Türkçeye giren bu sözcüğün kökü "emin" olarak kabul edilip, emniyet olarak türetildiği görülmektedir. Emniyet, "bir sistemin yönetim, operasyon ve mühendislik açılarından can, mal ve çevrenin tehlikelerinden ne kadar uzak olduğunu tanımlamaya yönelik algılanan kalitesidir" şeklinde tanımlamıştır (Kuo,1998). Ayrıca "selamet" (Arapça kökenli) sözcüğünün emniyet sözcüğü ile eş anlamlı olarak kullanıldığı görülmektedir. Selamet; "esen olma durumu, esenlik, her türlü korku, tasa ve tehlikeden uzak, güvende olma durumudur (TDK) şeklinde ifade edilmektedir. Özellikle de denizciler arasında "Allah Selamet Versin" deymi, sefere çıkacak olan denizcilerin arkasından söylenen bir temenni ifadesi olarak kullanılmaktadır.

İngilizcede emniyet sözcüğünün karşılığı "safety", güvenlik sözcüğünün karşılığında ise "security" sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir. Çalışma konusu sözcüklerin Türkçede aynı anlama geldiğini ifade eden TDK, nedense İngilizceleri konusunda, yukarıda gösterildiği gibi net bir ayırım yapmaktadır. Diğer ülkelerde bu sözcüklere yüklenen anlamlar arasındaki farkların bulunup bulunmadığı da ayrı bir araştırma konusudur.

Bu çalışmada amaç; "emniyet" ve "güvenlik" sözcüklerine toplum tarafından üzerlerine yüklenen anlamlarının farklılaştığını ortaya koymaktır. İzlendi yöntem; önerilen teoriyi destekleyen olguları örnekleriyle açıklamak ve teoriyi çürütebilecek kullanım tercihlerini de ortaya koyarak, sözcükler üzerinde oluşan anlamların tanımlanmasıdır.

Çalışmada üretilen teoriler;

Tehlikenin kaynağını doğal güçlerin oluşturduğu durumlarda; doğal tehlike ve tehditlerden uzak durma durumu için "emniyet" sözcüğü tercih edilmektedir. Burada karıştırılmaması gereken durum; insan hatasından kaynaklanan

tehlikelerdir. İnsan hatası nedeniyle oluşabilecek tehlikeler doğal tehlike olarak sınıflandırılmaktadır. Bu nedenle insan hatası kaynaklı tehlikelerden uzak durma durumu için emniyet sözcüğü kullanılmaktadır.

Tehlikenin kaynağını insanın bilinçli olarak oluşturduğu durumlarda, insanın oluşturabileceği tehdit ve tehlikelerden uzak durma durumu için güvenlik sözcüğü tercih edilmektedir.

Teoriler içerisinde geçen tehlike kavramı, potansiyel olarak zarara sebep olabilecek durumu ifade etmektedir. Oluşabilecek zarar kavramı ise, yaralanma, ölüm gibi kayıplarını kapsadığı gibi, maddi - manevi hak kayıpları ve tüm diğer kayıpları da kapsamı içerisine almaktadır.

► Analiz

Güvenlik ve emniyet kavramlarını örneklerle açıklayacak olursak, "kapının kilitlemesi" bir güvenlik tedbidir. Bu tedbir, hırsızların evinizi soyma tehlikesi karşısında almış olduğunuz bir güvenlik tedbidir. Deniz haydutlarının gemiye çıkmalarını engellemek için alınan tedbirler "güvenlik" tedbidir. Bunu yanında "İnşaatta bir işçinin baret takması" ise bir emniyet tedbidir. Diğer bir işçinin üst kattan yanlışlıkla elinden çekici düşürme tehlikesine karşı alttaki işçinin başını baret ile koruyorsa bir emniyet tedbidir.

Banka veya mağazalarda kullanılan kameralara, güvenlik kamerası adı verilmektedir. Hırsızlara karşı caydırıcı bir tedbidir. Binek araçlarda kullandığımız kemer, emniyet kemeri olarak nitelendirilmektedir. Bu kemer, insan kaynaklı hatalardan kaynaklanabilecek trafik kazalarına karşı alınan bir tedbidir.

Güvenlik ve emniyet arasındaki ayırımın günlük konuşma dilimize girdiğinin kanıtı ile ilgili daha birçok örnek verilebilir. Karayollarında "emniyet şeridi" vardır, suç mahalline ise "güvenlik şeridi". Denizciler fırtınalı havalarda sığınabilecekleri "emniyetli" liman ararlar. Bilgisayar korsanları, bilgisayarlardaki "güvenlik" açıklarını kullanarak bilgisayarlara sanal saldırılar düzenlemektedirler. Özel kurumlar, kötü niyetli insanların tehditlere karşı "güvenlik elemanı" kullanmakta ve bu güvenlik elemanları genellikle "özel güvenlik şirketleri" tarafından istihdam edilmektedir. Ayrıca giydikleri üniformalarda "Security" yazısını bulmaktadır. Türk Polis Teşkilâtının yüksek öğretim kurumu olan Polis Akademisi ve bağlı fakülteler "Güvenlik Bilimleri Fakültesi" olarak isimlendirilmiştir. Güvenlik konusundaki eğitim-öğretim, uygulama ve araştırma faaliyetlerinin yürütüldüğü akademik birim ise "Güvenlik Bilimleri Anabilim Dalı" olarak isimlendirilmiştir. Güvenlik Anabilim Dalı kapsamında lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma, inceleme ve yayın faaliyetlerinde bulunan ve öğretim elemanı yetiştiren yüksek öğretim kurumu da "Güvenlik Bilimleri Ensti-

tüsü" olarak isimlendirilmiştir.

Güvenlik sözcüğünün kökü olduğu ifade edilen "güven", İngilizce karşılığının "trust" olduğu görülmektedir. Güven sözcüğünün tanımı, korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu olarak ifade edilmektedir (TDK). Güven sözcüğünün eş anlamlı sözcüğü ise "itimat" olarak belirtilmektedir. Güven'in diğer güzel bir tanımı ise, savunmasız kalmaya razı olmak" olarak ifade edilmektedir (Gillespie, 2003. Akt. Erdil ve Wasti 2011). Güven kökünden türetilen "güvenmek" ve "güven duymak" gibi sözcük ve deyimler daha çok insanın oluşturduğu tehditler ile ilgili olduğu, insanların kendi aralarındaki ilişkilerinde, karşı tarafın oluşturabileceği tehlikelere karşı geliştirdiği savunma mekanizmaları ile daha yakın olduğu görülmektedir.

Deniz ulaştırmasında "güvenlik" sözcüğü çok net bir biçimde insandan kaynaklanan tehditler için kullanılmaktadır. Özellikle denizcilik konusunda uluslararası hukuksal düzenlemelerde çok net ayrımlar getirilmiştir. Deniz ulaştırmasında güvenlik ile ilgili olarak, 11 Eylül saldırılarının ardından Amerika Birleşik Devletleri'ne sefer yapan gemilerle yapılabilecek yeni terörist saldırılara karşı önlemler alabilmek amacıyla Uluslararası Denizcilik Örgütü (IMO) tarafından ISPS Kodu (International Ship And Port Facility Security Code) Türkçe karşılığı ile "Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenliği Kod'u" hazırlanmış, tüm gemi, liman ve devletlerden bu rehber uymaları istenmiştir. Uluslararası Gemi ve Liman Tesisi Güvenliği Kod'u Somali açıklarında gemileri kaçıran deniz haydutlarına karşı da kullanılmaya başlamıştır. Görüldüğü üzere deniz ulaştırmasında terörizm, gemi kaçırma vb. insan kaynaklı tehlikeler için güvenlik "security" sözcüğü kullanılmaktadır.

Hava ulaştırmasında emniyet ve güvenlik sözcüklerinin net olarak birbirinden ayrıldığı görülmektedir (Ünlü 2009). Hava ulaştırmasında emniyet; İnsan ya da materyal kaynakları etkileyen uçak kazalarının önlenmesiyle ilgili tedbirlerin birleşimidir. Uçakların dizaynı, bakımı gibi özelliklerle ilgilidir. Çevre (meteorolojik şartlar, kuş çarpması, yabancı madde hasarı), hava aracı faktörü (bakım ve dizaynı), uçuşla ilgili sebepsel faktörler, havayolu işletmesine özgü faktörler, yönetim kaynaklı hatalar ve son olarak insana özgü faktörler uçuş emniyetini etkileyen faktörlerdir. Güvenlik ise, kanun dışı müdahale eylemlerine karşı sivil havacılık faaliyetlerini korumak üzere tasarlanan insan ve materyal kaynaklarının ile tedbirlerin birleşimidir (ICAO 2006). Örnekler verilecek olursa, havaalanlarında uçağa binmeden önce güvenlik kontrollerinden geçilmektedir. Bu kontroller, insan unsurunun bilinçli olarak zarar vermeye yönelik tehlikeleri ile mücadele için yapılmaktadır. Havaalanlarında yapılan anonslarda, yolcuların güvenlik kontrollerini yaptırma-

ları için yolcular belirli kapılara doğru yönlendirilir. Bu anonsun İngilizcesinde güvenlik kontrolü yerine "security control" sözcüğü kullanılmaktadır. Uçuş emniyetiniz için uçakta emniyet kemerlerinizi bağlı tutmanız gerekmektedir.

Güvenlik ve emniyet sözcükleri arasındaki ayrım kurum isimlerinde de kendini göstermektedir. Milli Güvenlik Kurulu, devletin anayasal düzeninin, milli varlığının, bütünlüğünün, milletlerarası alanda siyasi, sosyal, kültürel ve ekonomik dahil bütün menfaatlerinin ve ahdi hukukunun her türlü dış ve iç tehditlere karşı korunması ve kollanması ile ilgili kararları alan bir kuruldur. Sahil Güvenlik Komutanlığı, deniz alanlarında insanlardan kaynaklanan tehlikelere karşı önleme, izleme, suçluları yakalama, gerekli işlemleri yapma, yakalanan kişi ve suç vasıtalarını yetkili makamlara teslim etmekle görevlendirilmiş bir kurumdur. Kıyı Emniyeti Genel Müdürlüğü ise; doğadan kaynaklanan ve seyir, can, mal ve deniz çevresini tehdit eden tehlikelere karşı tedbirler alan, tehlikelerin olduğu durumlarda ise müdahale ve kurtarma faaliyetleri icra eden bir kurumdur. Sosyal Güvenlik Kurumu; işgörenlerin iş kazası, meslek hastalıkları, hastalık, analık, malûllük, yaşlılık ve ölüm hallerinde, çalışanları toplumsal tehlikelerden koruyabilmek amacıyla sosyal sigorta yardımları sağlamaktadır. Sosyal Güvenlik Sistemi; bir toplum içerisinde yaşayan insanların, muhtaç durumdaki diğer insanlara karşı özgeci davranışlardan kaçınmasından dolayı kaynaklanan tehditlere karşı, muhtaç duruma düşenleri koruma altına alan bir sistemi ifade etmektedir.

Hukuk sistemlerinde de emniyet ve güvenlik sözcüklerinin net olarak birbirlerinden ayrıldığı görülmektedir. 5237 Sayılı Türk Ceza Kanunu'nun Birinci maddesinde, kanunun amacı; "kişi hak ve özgürlüklerini, kamu düzen ve güvenliğini, hukuk devletini, kamu sağlığını ve çevreyi, toplum barışını korumak, suç işlenmesini önlemek" olarak açıklanmıştır. Bu kapsamda güvenliği tehdit eden kaynağın insan unsuru olduğu açıkça görülmektedir. Ayrıca Kanunda, amacın gerçekleştirilmesi için ceza sorumluluğunun temel esasları ile suçlar, ceza ve güvenlik tedbirlerinin türleri düzenlenmiştir. Birinci madde de görüldüğü gibi toplum güvenliğinin sağlayabilmesi amacıyla alınan tedbirler için kullanılan sözcük için "güvenlik" tercih edilmiştir. Benzer bir şekilde 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanununda, "güvenlik" sözcüğünün tercih edildiği görülmektedir. Sonuç olarak, Türk Ceza Hukukunda bireylerin yani insanın, tehdit ve filleri ile oluşabilecek tehlikeler için "güvenlik" sözcüğünün tercih edilerek kullanıldığı görülmektedir.

İtfaiye teşkilatlarının yangın tehlikesinden uzak kalma, korunma durumu için emniyet ve güvenlik sözcükleri arasında hangisinin tercih edildiği açık ve net değildir. Çünkü



yangın ile ilgili tehlikeyi oluşturan kaynak çoğu zaman net değildir. Bazen insan hatası, bazen doğal nedenler bazen de kundakçı sözcüğü ile tanımlanan, bilinçli olarak zarara vermek için yangın çıkartan insanlardır. Bu nedenle kaynağı ne olursa olsun, itfaiye teşkilatının her iki sözcüğü de kullanılması mümkündür. “Yangın Emniyeti”, doğal olarak kaynaklanabilecek yangın tehlikelerinden uzak olma durumunu ifade ederken “Yangın Güvenliği” ise sabotaj ve kundakçıların oluşturabileceği tehlikelerinden uzak olma durumunu ifade etmektedir.

Emniyet ve güvenlik sözcükleri için geliştirilen teorileri destekleyen örneklerin yanında, teorileri çürütebilecek kadar farklı anlamalarda kullanıldığı durumlar da mevcuttur. Farklı kullanımlar için verilebilecek en uygun örnek; doğrudan insanlardan gelebilecek tehlikelere karşı toplumu koruma görevi ile kurulan “Emniyet Genel Müdürlüğü” ve bağlı kurulan İl ve İlçe Emniyet Müdürlükleri’nin kurum adı içerisinde geçen “emniyet” sözcüğüdür. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinde, kurumun tarihi eski Türk’lerden itibaren incelenmiştir. Tarihçede; Eski Türk’lerde kamu düzeni ve güvenliği belli yasalara uygun olarak yürütüldüğü belirtilmektedir. Kurumun tarihçesine ait açıklamalarda bile, kuruma ait görev, “güvenliğin” sağlanması olarak belirtilmesi dikkat çekicidir. Ayrıca, 7935 sayılı Polis Yüksek Öğretim Kanunu kapsamında, bilimsel araştırmaların yapılacağı, yüksek öğretimin yapılacağı ve öğretim üyesinin yetiştirileceği anabilim dalı, “emniyet bilimleri” olarak değil, “güvenlik bilimleri” olarak belirlen-

miştir. Emniyet ve güvenlik sözcüklerinin aynı kurum içerisinde bile çok farklı anlamlarda kullanıldığı görülmektedir. Aynı kurum içerisinde kurumun ismi ile kurumun bilimsel kimliğinin ismi arasındaki farklı kullanımlar, kurum içerisinde de bir anlam ve anlayış birliğinin oluşmadığını göstermektedir. Bunun da çalışmaya ait üretilen teorilerin çürütülmesini sağlayamayacağı kanaatine varılmıştır.

Emniyet ve güvenlik sözcüklerinin anlamları için geliştirilen teoriyi çürütebilecek en çarpıcı örnek; “iş güvenliği” ile “iş emniyeti” kavramlarıdır. İş güvenliği kavramı, “İş yerlerinde işin yapımı sırasında, sağlığa, işe ve işyerine, zarar verebilecek olan, çeşitli sebeplerden kaynaklanan, olumsuz şartlardan korunmak amacı ile yapılan planlı çalışmaların hepsine İş Güvenliği denir” şeklinde tanımlanmaktadır. Burada insanların bilinçli olarak oluşturduğu tehlikelerden bahsetmek mümkün değildir. İş yerlerindeki tehlikeler, doğal güçleri, makine/teçizatın ve insan hatalarının oluşturduğu tehlikelerdir. Teoriye göre, bu tip doğal tehlikelerden uzak olmak ve korunmak için kullanılması gereken sözcük “iş emniyeti” olması gerekmektedir. Bu örnek, teoriyi çürüten bir kanıt olarak orta konmuştur. Fakat yukarıda tanımlanan kavram doğru bir şekilde isimlendirilmiş midir? sorusunu sormak gerekmektedir. İngiliz Standartlar Enstitüsü (BSI), işgörenlerin iş ortamındaki sağlığına ve iş yeri emniyetine yönelik olarak OHSAS 18001 “Occupational Health and Safety Assessment Series” olarak belirlenen standardı geliştirmiştir. İş yerinde doğal unsurlardan dolayı meydana gelecek tehlikeler için, teoriye göre “iş em-



niyeti" deyiminin kullanılması gerekmektedir. İş yerindeki "işçi güvenliği" veya "iş güvenliği" deyimleri kullanıldığı zaman ise, işyerine veya işçilere bilinçli olarak zarar vermek amacıyla insanlar tarafından oluşturulabilecek tehlikelerden uzak olma veya alınacak tedbirler akla gelmektedir.

"Emniyet" sözcüğünün "Güvenlik" olarak çevrilerek kullanıma sokulması, düzeltilmesi çok zor hataların oluşmasına neden olmaktadır. Hâlbuki yapılan işin doğasından kaynaklanan tehlikelerden uzak olma kavramı için "iş emniyeti" sözcüğünün kullanılması gerekmektedir. Ülkemizde ise ne yazık ki bu kavram, 4857 sayılı İş Kanununun 5. Bölümü, "İş Sağlığı ve Güvenliği" adı altında "iş güvenliği" olarak kullanılmış ve hukuksal mevzuata da aynen bu şekilde geçirilmiştir. İş kanununun 78. Maddesi uyarınca çıkarılan Yönetmelikler kapsamında, "iş güvenliği uzmanı" adı altında yeni bir meslek yaratılmıştır. Bu hata katlanarak devam etmekte ve yeni ikilemler oluşturmaya devam etmektedir. Yıllarca Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmelerine imza atmaktan imtina eden Türkiye, çalışma ve iş ortamları konusunda uluslararası hukuksal ilişkileri çok sınırlı kalmıştır. 2000'li yıllardan itibaren Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları kapsamında ILO Sözleşmeleri, ulusal hukuk sistemimize dahil edilmeye başlanmıştır. Uluslararası olarak henüz yeni etkileşime geçen T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın oluşturduğu hukuksal düzenlemelerde, bu konuya hassasiyet göstermesi beklenmektedir.

► Sonuç

Çalışmada ifade edilen teori birçok örnekle birlikte tartışılarak ortaya konmaya çalışılmıştır. Çalışmanın güvenilirliği açısından teorileri çürütebilecek vakalar da örnekleri ile birlikte tartışılmıştır. Fakat bu vakaların teoriyi çürütebilecek kadar geçerli olmadığı, hatta kendi içerisinde ikilemler taşıdığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Emniyet ve Güvenlik sözcüklerinin anlam olarak farklılığını ortaya çıkartan temel unsurun, potansiyel olarak zarara sebep olabilecek durumun yani tehlikenin kaynağı olduğu düşünülmektedir. Diğer bir ifade ile, ortamda zarara sebep olabilecek tehlikenin hangi unsurlardan kaynaklandığının, seçilecek olan sözcüğü belirlediği tespit edilmiştir. Doğa olaylarının ve doğal güçlerin rastgele olarak yarattığı tehlikeler ile insanın istemsiz ve bilinçsiz olarak oluşturduğu tehlikelerin "emniyet" (safety) sözcüğüne girdiği, insanın bilinçli olarak bir amacı gerçekleştirmek için oluşturduğu tehlikelerin ise "güvenlik" (security) sözcüğüne girdiği tespit edilmiştir. Doğal olaylar tarafından şekillendirilen emniyet kavramı belirli bir rassallık içerirken güvenlik kavramı rassal değildir. Çünkü güvenlik ortamının doğrudan insanın bilinci ile şekillenmesi, rassallığı ortadan kaldırmaktadır. Buradan yola çıkarak, belirli bir rassallığın konusu olan emniyet kavramı, rassallığın ortadan kalktığı durumlarda güvenliğin konusuna dönüştüğü söylenebilir.

Sonuç olarak üretilen teorilerden yola çıkarak emniyet ve güvenlik sözcüklerinin tanımı aşağıdaki şekilde yapılmıştır.

Emniyet; kaynağını doğal güçlerin ve insan hatalarının rastgele oluşturduğu tehlikelerden uzak olma durumudur. Mücadele konusu, doğal güçlerin oluşturduğu potansiyel tehlikelerdir.

Güvenlik; kaynağını insanın bilinçli olarak zarar vermek amacıyla oluşturduğu tehlikelerden uzak olma durumudur. Mücadele konusu, insanın oluşturduğu potansiyel tehlikelerdir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Asyalı, E. (2007) "Denizcilikte Emniyet ve Emniyet Kültürü" Gemi Emniyet Zabiti Kurs Notları, Editor: Selçuk NAS. İzmir.
- Bloor M., J Frankland, M. Thomas and K. Robson (2002) "Focus Groups in Social Research" Sage Publication. London.
- Bulut A. (2002) Kur'an'da Emânet Kavramı Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı. Istarta.
- Gillespie, N. (2003) Measuring Trust In Working Relationships: The Behavioral Trust Inventory. Academy of Management Konferansında Sunum, Ağustos, 2003, Seattle, ABD. akt: Erdil S. E. ve S. A. Wasti (2011) Çalışma Arkadaşlarına Güvende Karşılıklı Bağların Rolü. 19. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi, 26-28 Mayıs 2011 Çanakkale. Bildiriler Kitabı, sf. 562-566.
- International Civil Aviation Organization (2006) Security, Safeguarding International Civil Aviation Against Acts of Unlawful Interference, Annex 17 to the Convention on International Civil Aviation, Eighth Edition, Nisan 2006, s.1.2.
- Köse H. (2009) "Emniyeti Suistimal (Güveni Kötüye Kullanma) Suçu" Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Hukuk Anabilim Dalı Kamu Hukuku Bilim Dalı İstanbul.
- Kuo, C.(1998), Managing Ship Safety, LLP publication
- Şimşek, C. Y. "TDK'nin Nesine Güvenilir?" <http://www.tyb.org.tr/Erişim;02.09.2010>.
- Ünlü S. (2009) "11 Eylül Olaylarının Uluslararası Sivil Havacılık Güvenliğine Etkileri". Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı. Konya.